

нення висунутих цілей; чіткий алгоритм ефективного розв'язання завдання щодо процесу удосконалення військово-спеціальної компетентності у процесі неперервної освіти.

Для процесу формування військово-спеціальної компетентності курсантів одну із центральних позицій посідають розробка та дослідження акмеологічних завдань зазначеного процесу. На основі напрацювань С.П. Архипової [4] та Г.І. Хозяїнова [5] до них віднесено:

- акмеологічний аналіз, що передбачає визначення акмеологічних чинників, що сприяють прогресивному особистісно-професійному розвитку курсантів;
- прогноз можливостей і перспектив максимального розвитку військово-спеціальної компетентності;
- розробка акмеологічних описів та індивідуальних акмеограм;
- складання програм і планів індивідуального особистісно-професійного розвитку майбутніх офіцерів-прикордонників;
- вибір найбільш оптимальних методів і акмеологічних технологій для забезпечення формування високого рівня військово-спеціальної компетентності;
- вироблення та реалізація чіткої стратегії у галузі вдосконалення військово-спеціальної компетентності та її моніторинг і корективи.

Висновок. У процесі дослідження загальних аспектів організації навчально-виховної діяльності у НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, ми прийшли до розуміння того, що викладачам необхідно забезпечити належні умови для формування творчого «акме» під час професійного розвитку особистості майбутнього офіцера-прикордонника. Такий підхід сприятиме підвищенню військово-спеціальної компетентності та вдосконаленню професійної самореалізації. Вважаємо, що проектування навчально-виховного середовища найбільш доцільне за умови врахування акмеологічних основ, що допомагатиме високоякісному управлінню якістю підготовки офіцерів-прикордонників, допомагатиме процесові формування їхньої професійної компетентності. Отже, на основі акмеологічного підходу можливе проведення належного аналізу навчально-виховного процесу за усіма його напрямками, що дозволить викладачеві НАДПСУ ім. Б. Хмельницького вводити необхідні корективи в освітньо-виховний процес з метою досягнення кінцевого результату – підвищення якості підготовки фахівців. Вагому роль відіграють у процесі формування належного рівня професійної компетентності акмеологічні технології, які реалізуються викладачами в процесі фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Література та джерела

1. Акмеология: Учебное пособие / А.А.Деркач, В.Г.Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
2. Федоров В.Д. Психолінгвістичний ракурс поняття акмеології / В.Д. Федорів // Акмеологія в Україні: наукове видання. – 2010. – №1. – С.27-39
3. Рибалко Л.С. Акмеологічні технології як засіб професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя / Л.С. Рибалко, С.І. Ястребов // Акмеологія – наука ХНІ століття: розвиток професіоналізму: Матеріали другої Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2008. – С.148-151
4. Хозяинов Г.И. Основы акмеологии. N 3: Самосовершенствование человека как одна из основ достижения вершин творч. потенциала / Г.И. Хозяинов; Рос. гос. акад. физ. культуры; Каф. педагогики. – М.: МНЖ ПиР, 1997. – 16 с.
5. Архипова С.П. Становлення професіоналізму соціальних працівників з акмеологічних позицій / Архипова Світлана Петрівна // Акмеологія в Україні: наукове видання. – 2010. – № 1. – С. 50 – 59.

Анализируется содержание и сущность акмеологических основ процесса формирования служебно-специальной компетентности у будущих офицеров-пограничников. Обоснованно целесообразность акмеологического подхода и сущность акмеологических технологий. В процессе исследования установлен спектр акмеологических заданий относительно процесса формирования служебно-специальной компетентности у будущих офицеров-пограничников.

Ключевые слова: компетентность, будущие офицеры-пограничники, акмеологический подход, акмеологические технологии, акмеологические задания

The author of the article has analysed the maintenance and essence of akmeologic bases of process of forming of the official-special competence of future border officers-guards. The expedience of akmeolog approach and essence of akmeologic technologies have been grounded.

Keywords: competence, future border officers-guards, akmeologic approach, akmeologic technologies, akmeologic tasks

УДК 378.14:377

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Фурман Тарас Юрійович,
м.Вінниця

У статті автор представляє особливості змісту та організації проведеного формувального етапу педагогічного експерименту щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва. Аналізує результати експерименту та формулює відповідні висновки.

Ключові слова: експеримент, майбутні фахівці у галузі економіки та підприємництва, формувальний експеримент, контрольна група, експериментальна група, рівень професійної сформованості професійної компетентності.

Вступ. Сучасний ринок праці висуває вимоги не стільки до рівня теоретичних знань потенційного працівника, скільки до рівня професійної компетентності, яку він зможе продемонстру-

вати. Прискорення темпів оновлення технологій призводить до необхідності змінити підходи до розробки змісту освіти і якості навчання. В умовах стрімкого розвитку і полегшення доступу до інформаційних технологій передача готових знань не є головним завданням навчального процесу. Крім того знижується функціональне значення і привабливість традиційної організації навчання. Формуються сучасні уявлення про освіту, отримання якої, дозволяє людині надалі самостійно проектувати свою як навчальну, так і професійну діяльність.

Аналіз педагогічної, соціологічної, культурологічної та економічної літератури свідчить про те, що проблема формування професійної компетентності з різних наукових позицій завжди цікавила вчених, але особливу актуальність вона отримала останнім часом, у трансформаційний період нашої держави.

Проте результати аналізу наукової літератури переконують в тому, що проблема формування професійної компетентності студентів торговельно-економічних навчальних закладів, зокрема, недостатньо висвітлена.

Історико-педагогічний аналіз і вивчення сучасного стану сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва, визначення та обґрунтування умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва дали можливість попередньо розробити модель формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва, що потребує експериментальної перевірки [4].

Тому, метою *представленої статті* є висвітлення та результатів формувального педагогічного експерименту щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва.

Результати дослідження. Відповідно до вищезазначеного, було виокремлено основні завдання експериментальної роботи, що передбачала:

- розробку змісту, організації та методики формувального етапу педагогічного експерименту;
- перевірку результативності педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва;
- дослідження та обґрунтування методичних рекомендацій щодо впровадження обґрунтованих педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва [1].

Формулювання завдань експериментальної роботи базувалося на припущенні про те, що у зв'язку зі специфікою навчально-виховного процесу у ВТЕІ КНТЕУ традиційна підготовка майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва не забезпечувала передумов щодо формування професійної компетентності. Процес підготовки майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва повинен ґрунтуватись на компетентнісному підході. Він повинен враховувати специфіку та особливості студентів торговельно-економічних навчальних закладів, включати в себе широкий діапазон загальних та специфічних форм і методів педагогічного впливу.

Результативність формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва буде залежати від створення умов, що сприяють високому рівню сформованості професійної компетентності, наповнення новим змістом, відповідним часу, принципам, методам, формам професійної підготовки фахівців у галузі економіки та підприємництва.

З огляду на вищезазначене, основними вимогами щодо проведення експериментальної роботи в дослідженні є:

- об'єктивність дослідження, відображення процесу формування професійної компетентності таким, яким він повинен бути, поза залежністю від суб'єктивних уявлень і бажань дослідника;
- комплексність підходу до вивчення процесу формування професійної компетентності, постійне прагнення до більш повного охоплення різних боків, зв'язків та відносин;
- пізнання процесу формування професійної компетентності у його саморозвитку з урахуванням конкретних умов його змін;
- використання теоретичних положень у практиці вдосконалення процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва [2].

При проведенні педагогічного експерименту враховувалося та обставина, що в реальній вузівській практиці об'єктивно існує низка джерел, які неоднаково впливають на внутрішню валідність, тобто придатність саме цих експериментальних впливів для дослідження формування професійної компетентності, а також на зовнішню валідність, репрезентативність, результативність експериментальних впливів, що здійснюються, для всієї сукупності педагогічних явищ, пов'язаних із формуванням професійної компетентності студентів торговельно-економічних навчальних закладів. Оскільки чинники, що загрожують внутрішній та зовнішній валідності експериментальних заходів, є неодмінним атрибутом

педагогічного експерименту і суперечливо на нього впливають, їх урахування було однією з важливих умов його успішного проведення. Низкою джерел впливу на експериментальні заходи (джерела невалідності) характеризується наступним чином:

- фон – конкретні події, що відбуваються між вимірами, поряд з експериментальними впливами;
- природний розвиток – зміни курсантів, які не пов'язані з конкретними експериментальними заходами;
- ефект оцінювання – впливи виконання завдань експериментального характеру, що застосовуються для вимірів, на результати дослідження;
- інструментальні похибки замірів – недоліки, що характеризують експериментаторів або оціночні показники, які можуть викликати зміни в результатах виміру;
- відбір курсантів – у випадках нееквівалентності контрольної експериментальної груп за складом, що викликає появу помилок у результатах;
- відсів під час експерименту – нерівномірність вибування студентів з експериментальних і контрольних груп;
- взаємодія чинника відбору з природним розвитком студентів – зв'язок між тими станами студентів, які вони відчували при відборі для експериментальної роботи, та їх станом через деякий час з моменту початку експерименту;
- ефект взаємодії анкетування – можливе зменшення або збільшення сприйнятливості студентів до експериментального впливу після попереднього анкетування;
- ефекти взаємодії чинника відбору та експериментального впливу – вплив нееквівалентності (за складом) експериментальної та контрольної груп на експериментальні заходи, і навпаки;
- умови організації експерименту, що викликають реакцію студентів на експериментальні заходи – реакція студентів не дає можливості розповсюдити отримані дані про вплив експериментальних змін на інших осіб, які піддаються такому ж впливу в неекспериментальних умовах [3].

Програма формуючого експерименту з перевірки результативності педагогічних умов щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців галузі економіки та підприємництва передбачала вирішення таких завдань:

1. Упровадження заходів науково-методичного забезпечення реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців галузі економіки та підприємництва.
2. Уточнення змісту, методів і форм професійної підготовки спеціалістів торговельно-економічних навчальних закладів.
3. Визначення специфіки професійної підготовки спеціалістів торговельно-економічних навчальних закладів.
4. Експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців галузі економіки та підприємництва.
5. Визначення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців галузі економіки та підприємництва.
6. Визначення в студентів потреб, мотивів, інтересу до експериментальних заходів.

Таким чином, розробка, підготовка та здійснення заходів, визначених планом експериментальної роботи, спрямовані на формування в студентів високого рівня професійної компетентності.

Організація експериментальної роботи містила:

- розробку методики та підготовку матеріалів для проведення експериментальної роботи;
- упровадження в експериментальній групі комплексу педагогічних умов щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва;
- проведення замірів під час формуючого експерименту.

Зміст експериментальної роботи:

1. Визначення учасників експерименту: науково-педагогічного складу, кураторів навчальних груп ВТЕ КНТЕУ, майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва, а також ознайомлення їх з конкретними завданнями на період проведення експериментальної роботи.

2. Підбір та інструктаж викладачів, які при проведенні формуючого експерименту виступають як експерти.

3. Розробка спільно з керівником кафедри «Обліку та аудиту» методичних заходів щодо реалізації педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва і організаторська робота щодо їх упровадження в навчально-виховний процес ВТЕІ КНТЕУ.

4. Експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва.

Формуючий педагогічний експеримент здійснювався на базі обліково-фінансового факультету 3-го курсу за спеціальністю «Облік та аудит». На факультеті було обрано експериментальні та контрольні навчальні групи. Контрольні групи було об'єднано в контрольну групу, а експериментальні групи – в експериментальну.

Зміст, організацію і методику формуючого педагогічного експерименту було обговорено в колективах бухгалтерів, бухгалтерів-економістів, майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва контрольної та експериментальної груп, в індивідуальних і групових бесідах. Під час цих заходів уточнювалася програма формуючого експерименту. Вона охоплювала такі напрями роботи:

1. Визначення основних професійних якостей майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва, організації та методики формування професійної компетентності.

2. Виявлення змісту загального педагогічного впливу на майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва експериментальної групи з метою підвищення ефективності формування їх професійної компетентності.

3. Коригування змісту педагогічних умов щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва експериментальної групи.

4. Складання плану професійного самовдосконалення кожним студентом експериментальної групи.

Ефективність роботи з експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної компетентності було сплановано визначати як на початку експерименту, так і після його закінчення. Поточний контроль мав на меті стежити за ходом експерименту та своєчасно вносити в нього необхідні корективи, а також передбачав проведення спостереження за діяльністю студентів експериментальної та контрольної груп, проведення замірів рівня сформованості професійної компетентності тощо.

Завершальний контроль мав на меті виявити ефективність експерименту та передбачав зіставлення початкового та кінцевого рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва експериментальної групи, а також порівняння отриманих даних з даними контрольної групи.

На початку та після завершення педагогічного експерименту було здійснено оцінку рівня сформованості професійної компетентності студентів в експериментальній і контрольній групах за кожним критерієм, після чого проведено порівняльний аналіз.

Аналіз отриманих результатів (див. табл. 1.1) засвідчив про те, що в експериментальній групі порівняно з контрольною групою збільшилася кількість студентів, що досягли за кожним із критеріїв більш високого рівня сформованості професійної компетентності.

Таким чином, проведена експериментальна робота з формування професійної компетентності студентів торговельно-економічних навчальних закладів підтвердила правильність гіпотези, висунутої на початку дослідження. Застосування методів математичної статистики, а саме критерію Колмогорова-Смірнова,

на рівні значущості $p \leq 0,05$ виявило розбіжності у розподілах студентів КГ та ЕГ за рівнями професійної компетентності та засвідчило високу ефективність розробленої моделі та умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз рівнів сформованості професійної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп після завершення експерименту

Рівні сформованості професійної компетентності		Контрольна група		Експериментальна група	
		На початку експерименту (кількість студентів у %)	Наприкінці експерименту (кількість студентів у %)	На початку експерименту (кількість студентів у %)	Наприкінці експерименту (кількість студентів у %)
Високий	Ціннісно-мотиваційний критерій	17	15	20	32
Середній		55	54	55	53
Низький		28	31	25	15
Високий	Когнітивний критерій	14	17	19	31
Середній		43	51	61	52
Низький		29	32	20	17
Високий	Операційно-діяльнісний критерій	18	13	21	32
Середній		48	52	56	55
Низький		30	35	23	13

Аналіз отриманих результатів свідчить про те, що в експериментальній і у контрольних групах після проведення експерименту значно збільшилося число студентів, які досягли за кожним із критеріїв вищого рівня сформованості професійної компетентності порівняно з початковим рівнем. Але очевидним також є те, що у КГ відбулись незначні зміни у рівнях професійної компетентності, які зумовлені випадковими причинами, а у ЕГ відбулись суттєві позитивні зміни у розподілах студентів за рівнями досліджуваного явища за усіма критеріями, що зумов-

лено цілеспрямованим впливом на формування професійної компетентності шляхом врахуванням розроблених педагогічних умов. Застосування методів математичної статистики, а саме критерію Колмогорова-Смірнова, на рівні значущості $p \leq 0,05$ виявило розбіжності у розподілах студентів КГ та ЕГ за рівнями професійної компетентності.

Висновок. Таким чином, дослідно-експериментальна робота підтвердила гіпотезу, що формування професійної компетентності у майбутніх фахівців у галузі економіки та підприємництва буде

результативним за таких педагогічних умов:

- 1) розвиток позитивної мотивації до навчання у процесі вивчення економічних навчальних дисциплін;
- 2) структурування змісту економічних навчальних дисциплін;

- 3) використання міждисциплінарних зв'язків
- 4) організація цілеспрямованої самостійної роботи студентів;
- 5) розробка дидактичного забезпечення процесу вивчення економічних навчальних дисциплін.

Література та джерела

1. Боровик Л. В. Основи математичного моделювання у психолого – педагогічних дослідженнях : навчально-методичний посібник / Л.В.Боровик, В.В.Журавльов – Хмельницький: Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім.Б.Хмельницького, 2006. – 104 с.
2. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования / Владимир Ильич Загвязинский. – М. : Педагогика, 1982. – 160 с.
3. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования / Нина Васильевна Кузьмина. – Л. : Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1984. – 186 с.
4. Родигіна І. В. Формування основних груп компетентностей учнів: можливості продуктивного навчання / Ірина Вікторівна Родигіна // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2004. - № 2-3. – С.180-184

В статье автор представляет особенности содержания и организации проведенного формирующего этапа педагогического эксперимента по формированию профессиональной компетентности будущих специалистов в области экономики и предпринимательства. Анализирует результаты эксперимента и формулирует соответствующие выводы.

Ключевые слова: эксперимент, будущие специалисты в области экономики и предпринимательства, формовочный эксперимент, контрольная группа, экспериментальная группа, уровень профессиональной сформированности профессиональной компетентности.

The author of the article has analysed the specificity of content and organization of the formative stages of the pedagogical experiment on the formation of professional competence of future professionals in the field of economics and entrepreneurship. The results of the experiment have been analysed and conclusions have been formulated.

Key words: experiment, future professionals in the field of economics and business, forming the experiment, the control group, experimental group, the level of formation of professional competency.

УДК 37.013.42

ЗАРОДЖЕННЯ ІДЕЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЕТИКИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

Харченко Людмила Павлівна,
м.Луганськ

У статті розкрито актуальність проблеми, яка розглядається, зміст педагогічної думки українських просвітників на проблему взаємовідносин між педагогами та учнями, батьками, колегами, важливість встановлення гуманістичних взаємовідносин на основі педагогічної етики.

Ключові слова: етика, етико-педагогічні ідеї, моральні відносини, гуманізм, педагогічний оптимізм.

Педагогічна етика, її формування є надзвичайно актуальним питанням. Вона представляє собою динамічну систему моральних вимог, які виступають як результат узагальнюючих соціально-педагогічних факторів у моральній свідомості і моральній діяльності педагога. Критерієм педагогічної етики можна вважати діяльність педагога, спрямовану на покращення виховного процесу. Тому формування педагогічної етики, яка формує через діяльність педагога моральність школярів, потребує уваги в процесі професійної підготовки педагога. Тим паче, що гуманістичні ідеї, які проголошують признання унікальної неповторності і цінності кожної особистості так і не реалізуються в масовій педагогічній практиці.

Питання формування педагогічної етики розробляють сучасні українські вчені: Н. П. Волкова, Т. К. Чмут, М. П. Чайкіна, А. М. Растрігіна, Л. Н. Хоружа, Н. П. Краснова; російські вчені: В. С. Кукушкін, Г. П. Медведєва, Т. В. Мішаткіна І. Т. Риданова, І. І. Чернокозов та інші.

Протягом багатьох століть український народ створив національну систему духовних цінностей, у структурі якої чільне місце займає педагогічна культура і педагогічна етика. Провідна роль в українській школі завжди належала народному вчителю, бо, за влучним висловом Івана Франка, "вчителем школа стоїть". Вчитель продукує творців матеріальних і духовних цінностей україн-

ського народу.

Широкого розповсюдження в Київській Русі набули перекладені твори давньогрецьких авторів. У "Ізборнику Святослава 1073 р." наводиться "Повчання дітям Ксенофонта" (біля 430 – 355 до н.е., Коринф), давньогрецького письменника і історика, учня Сократа. У ньому викладені рекомендації щодо формування моральної поведінки дітей.

"Я, дети, говорю вам, отойти от жизни человеческой, знает ведь, как в жизни своей жил без лукавства, как во всем честен был и любил всех, не ради сана великого, не из гордости. Не укорял никого и никого не оклеветал, ни малого, ни великого. Не оставял церковь божию ни вечером, ни утром, ни в полдень. Не презрел нищих, не оставил странных и печальных, не презрел никогда ведь и заключенных в темницах, необходимое давал им, и тех, кто в плену избавил, не помышляя о чужой доброте. Так и вы живите, дети мои, да и вас бог ублажит и долголетие явит и сотворит. Убогих посещайте, вдов защищайте, немощных милуйте и осуждаемых неправо избавляйте, мир имейте со всеми. Более всех с теми, кто в пустыне и в пещерах, и пропасть земных добро творит. Помните монастырь, монахов и стыдитесь, и почитайте, и милосердствуйте. Матерям же вашим честь отдайте, и все добро им сотворите, да господа увидите радующегося и о том возвеселится в века. Все, сколько имеет золотом и серебром, и ризами, раздайте неимущим, и в работе сущей, как своих детей, любите и милуйте юных и старым свободу дайте, пищу им до смерти давая, и просто говорю: как меня видели творящим, и вы творите, да спасется и уподобится святым. Мать не забывайте, волю ее творите..." [1, с.79].

Ксенофонт підкреслює етичні правила його відношення до людей: "у всім чесний був і любив всіх", "не докоряв нікого і нікого не обмовив"; те, що ми сьогодні відносимо до педагогічної етики.